

A dánosi rablógyilkosság kutatásának egy érdekes eredeti forrása

IBOLYA Tibor¹

A tanulmány a forráselemzés és forráskritika fontosságára mutat rá egy megtörtént bűnügy tudományos kutatásával kapcsolatban. Az 1907-ben elkövetett dánosi rablógyilkosság elsőrendű vádlottja a „kóborcigány” Lakatos Balog János (Sztójka Párnó) életfogytiglani fegyházbüntetéséből 1937-ben történő kiszabadulásakor találkozott egy rendőrtiszttel, akivel beszélgetett a bűncselekményről. A rendőrtiszt ezt megörökítette későbbi feljegyzésében, a szerző – aki a feljegyzés felkutatója is egyben – ezt hasonlította össze egy, a fegyencsel a korabeli sajtóban megjelent interjúban elhangzottakkal. A látszólag fontos részletben eltérő forrászövegek összehasonlítása, és az ügyről tudható tények objektív adatokat szolgáltatottak az ügy legfontosabb szereplőjéről.

Kulcsszavak: Dános, rablógyilkosság, cigány, Lakatos Balog János, Temesközy István, kriminalisztika, kutatás, forráselemzés, forráskritika

1907. július 19-én este, Dánoson (mai Dánszentmiklós) a Szarvas csárdában egy vándorcigány karaván tagjai meggyilkolták a csárdást, a feleségét, a nevelt lányukat – utóbbi hárman meg is erőszakolták – és egy véletlenül odatévedt kocscist, majd a csárda kirablása és felgyújtása után elmenekültek a helyszínről. Az elkövetőket hamarosan elfogták, a dánosi és más bűncselekmények miatt a karaván tagjai közül végül 17 embert állítottak bíróság elé. A Pestvidéki Királyi Törvényszék, mint esküdtbíróság 1908. május 29-én az ügy fő vádlottjai közül hármat életfogytig tartó fegyházbüntetésre, hármat tizenöt év fegyházbüntetésre ítelt. A bestiális módon elkövetett bűncselekményre és az azt követő eljárásra a mai napig egyaránt hivatkoznak a „cigánybűnözést” emlegetők és a cigány jogvédők is, ugyanakkor számos, az utókor által sokszor ténynek tekintett tévhit, butaság – sajnos ezeket legutóbb részben még a *Magyar Rendészet* cigánybűnözéssel foglalkozó száma is átvette² – és legenda övezi.

A dánosi rablógyilkosság kutatásának legnagyobb nehézsége (ami a tévedések forrása is egyben) abban rejlik – és tudomásom szerint ez a tény többeket vissza is riasztott a konkrét kutatástól –, hogy az ügyre vonatkozó csendőrségi, ügyészségi, bírósági iratok nem állnak rendelkezésre. Sem a Pestvidéki Királyi Ügyészség 1907-1908. évi iratai, sem a Pestvidéki Királyi Törvényszék, mint esküdtbíróság 6884/B. 1908. szám

¹ IBOLYA Tibor dr., c. egyetemi docens, DI, Károli Gáspár Református Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar, fővárosi főügyész, Fővárosi Főügyészség
Tibor IBOLYA dr., honorary associate professor, Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary Faculty of Law, Metropolitan Chief Prosecutor, Metropolitan Chief Prosecutor's Office
orcid.org/0000-0001-6749-1295, ibolya.tibor@mku.hu

² Zádori (2013) 57–58. A cikkben még a bűncselekmény időpontja sem helyesen szerepel.

alatti iratai nincsenek meg és ugyanez mondható el az ügyész és a vádlottak „felfolyamodása” miatt másodfokon eljáró Curia iratairól is, bár a curiai döntés legalább megjelent nyomtatásban.³ Ami az ügy eredeti iratait illeti, 1929-ben egyébként magyar cigányokkal szemben Csehszlovákiában lefolytatott szepesi „emberevő” cigányper⁴ bírása Móricz József még hosszas utánajárással ugyan, de be tudott szerezni az elsőfokú ítéletből egy példányt, amelyet fel is használt az előtte folyó eljárásban. Szórol szóra átvette abból ugyanis az enyhítő körülményekkel kapcsolatos indokolást, sajnos azonban ennek az ügynek az iratai sem maradtak fenn.⁵ A dánosi ügy eredeti iratairól az általam ismert utolsó nyom egyébként az, hogy azok az egyik érintett vádlott – Kolompár Zelfi – miatti újabb eljárásra figyelemmel 1918-ban Nyíregyházára lettek megküldve, ahol a bíróságon nagy feltűnést keltett az addigra bekötött két hatalmas köteg irat. Ezekből az egyik 765 oldalas kötet a tárgyalás kézírásos jegyzőkönyvét, a másik pedig az esküdteknek feltett kérdéseket és az ítéletet tartalmazta.

A konkrét ügy iratainak hiánya természetesen nem zárja ki a levéltári kutatás igényét, az ügyben megvádoltak némelyikének kriminális elő és utóélete hazai és külföldi levéltári forrásokból is kutatható. Így találtam meg több vádlott fogházi és fegyházi törzskönyvét és az ügy elsőrendű vádlottjával Sztójka Párnóval kapcsolatos eredeti ítéletet és 1930-as szökésével kapcsolatos iratot is. Ugyanez mondható el az ügyben eljáró védőügyvédekről, róluk a nevek ismeretében a Budapesti Ügyvédi Kamarában őrzött eredeti személyi nyilvántartások anyagában kutattam. Gáll Endre ügyészről az írott források felkutatásán és megismerésén túl a Gáll családtól is információkat kaptam, ahogy felkutattam a csárdát egykor – már a büntényt követően – tulajdonló és bérlő családok leszármazottait is, akiktől két eredeti, a csárdát ábrázoló fényképet kaptam. Sikeredt felkutatnom a menekülő cigányok két csoportját Kecskeméten és Tégláson külön-külön elfogó Fűvessy Imre rendőrtiszt és Fogarassy Gyula csendőr őrsvezető leszármazottjait is. A tények tehát azt mutatják, hogy a dánosi rablógyilkosság után érdeklődő még ma sincs elzárva néhány eredeti – akár a tárgyalás anyagában is bizonyosan megegyező tartalommal szereplő – forrás felkutatásától illetve megtalálásától.

A konkrét ügygel kapcsolatosan azonban az iratok hiányában a kutatónak jobbára be kell érnie az akkori jogszabályokkal, a rendészeti, jogi és kriminalisztikai szakirodalommal, valamint a nyomozásról és az azt követő bírósági eljárásról bőségesen beszámoló korabeli újságcikkekkel. Ez utóbbiakat azonban óvatosan, erős forráskritikával kell kezelni, hisz ügyészként nagyon jól tudom, hogyan áll hozzá általában a bűnügyekhez a média, a felelőtlen bulvársajtóról nem is beszélve. A kicsit több mint száz év, ami a dánosi ügy óta máig eltelt, nem hozott érdemi különbséget... Az újságcikkek feldolgozása különösen az eljárás korai szakaszában, a nyomozásról szóló tudósításokban okoz nehézséget, mert rendkívül sok téves információ, találgatás és a valósággal közönföviszonyban nem lévő riporter „okoskodás” jelent meg az esettel kapcsolatban.

³ Balogh (1910) 8–18.

⁴ A több rablógyilkosság miatt elítélt szepesi cigányok, az előzetes hírekkel ellentétben természetesen nem ettek áldozataikból.

⁵ Móricz (2011) 262–278.

Ez elsősorban a fővárosi lapokra volt jellemző, ezért indokoltnak tartottam a lehető legtöbb – a valós helyszínekhez kötődő – vidéki lap tudósításainak megismerését is, ami valóban segített néhány homályos részlet (például Sztojka Párnó 1907-es elfogása) megismerésében. A hírlapokban lévő kacsák egyébként még a nyomozást végző csendőrségnek is problémát és nehézséget okoztak és sajtónyilatkozatokban megnyilvánuló reagálásra készítette őket. Szerencsére azonban az eljárás bírósági szakaszáról tudósító újságcikkekre ez már nem volt jellemző, hisz itt már nem lehetett tere a találgatásoknak. Ugyanakkor a tárgyalás objektív körülményei – elképesztő zsúfoltság, a részben ebből eredő rossz akusztika, hőség a teremben stb. – miatt a tárgyalásról szóló tudósításokban is olyan hibák, elhallások jelentek meg, amelyek rendkívül megnehezítették a kutató munkáját.⁶ Ezeket a tudósításokat azonban egymással összehasonlítva és a lapok politikai irányultságát is hozzászámítva – a kormánypárti és az ellenzéki lapok nem feltétlenül ugyanazokra a vallomásokra helyezték a hangsúlyokat – valóságtartalmuk megállapítása jóval könnyebb, így a tárgyaláson elhangzottak lényegi rekonstruálása megkísérelhető.⁷

A hírlapokban megjelent cikkek tehát – megfelelő kritikával – fontos forrásai az ügynek, de azt még én sem gondoltam, hogy egy 1988-ban megjelent újságcikk nyomán végzett kutatás egy eredetinek mondható forrás megtalálásához vezet.

Mi volt a kiindulási alap? Albertirsa és környékének helytörténeti kutatója a Pest Megyei Hírlap mutációjában megjelentetett egy cikket, ami rengeteg tárgyi tévedés mellett, Ady Endrét is idézve írt az esetről, többnyire valótlanságokat.⁸ Erre a cikkre reflektálva egy abonyi helytörténész, Temesközy István pár nap múlva válaszcikket jelentetett meg, amelyben apjára, id. Temesközy István volt rendőrtisztre, illetve az ő naplójára hivatkozott és udvariasan ugyan, de megkérdőjelezte Hídvégi állításait.⁹ Az önmagában is érdekes írás szerint id. Temesközy István mint a budapesti rendőrfőkapitányság tolonc ügyosztályának tisztje és a kapitányság ügyelete, találkozott a dánosi rablógyilkosság utolsó szabaduló rabjával, annak életfogytiglani szabadságvesztésből történő szabadlábra helyezésekor, akivel beszélgetett is az ügyről. A cikk szerint a beszélgetés során a koránál fiatalabbnak látszó szabaduló fegyenc elismerte a vele együtt elítéltek felelőségét a dánosi rablógyilkosságban. Arra egyébként azért került sor, mert a kocsmában mulató cigányokat a kocsmárosné el akarta zavarni, de az egyik cigányasszony – akit a cikk szerint Sztojka Párnó „asszonynének” nevez – visszaszólt neki, majd a két

⁶ Jellemző hiba volt a nevek elírása, például Orbán Dani neve helyett Zoltán Sanyi. A rossz akusztika konkrétan kihatott a bizonyításra is, Kolompár Balog Tuta egyik elszólását, amely a csárda felgyújtására vonatkozott, „akkor már az égett” például azért nem vették jegyzőkönyvbe, mert azt a tárgyalást vezető bíró nem, csak a vádlott mellett álló fogházőr hallotta.

⁷ Az ügy korabeli médiára gyakorolt hatását eltorzítva mutatja be Gaál (2007). A tanulmány nem kriminalisztikai profilú, ennek ellenére a nyomozással kapcsolatosan számos téves megállapítást tesz, illetve tényként közöl valótlanosságokat, amelynek oka véleményem szerint a fent említett összehasonlítás hiánya, a források kritikát nélkülöző elfogadása, illetve az, hogy a szerző elsősorban a nyomozás és nem a bírósági tárgyalás idején, ráadásul a bulvársajtóban – jórészt *A Nap* című napilapban – megjelent cikkeket használta fel írása alapjául. A tanulmányban még az ügyben érintett vádlottak száma és az eljáró dr. Gáll Endre ügyész neve is helytelenül szerepel.

⁸ Hídvégi (1988) 1.

⁹ Temesközy (1988) 1.

asszony összeverekedett. A kocsmáros szét akarta őket választani, és eközben megütötte a cigány nőt, mire annak ura is beavatkozott és az eldurvult verekedés eredménye három halott lett. (A negyedik áldozatról Tabányi Pálról egyáltalán nem esett szó.) A cikk szerint Sztojka Párnó azt állította a szerző apjának, hogy azért kellett a csárdában mindenkinek meghalnia, mert a cigány szokás szerint nem maradhatott tanú. További érdekes állítása a cikknek az is, hogy Sztojka Párnót szabadlábra helyezése után, mivel nem tudott semmilyen lakóhelyet megjelölni, a szerző apja hozzácsapta egy Debrecen felé induló transzporthoz azzal, hogy Debrecen előtt szállítsák le a vonatról: „menjen isten hírével, találjon magának egy olyan karavánt, amely befogadja.” A szerző írásában azt is elárulta, hogy apja naplója nyomán éppen egy tanulmányon dolgozik az abonyi múzeumnak, amelynek címe *Betyárok, cigányok, vásárosok*.

A kutató szívét megdobogtató újságcikk nem csak azért volt érdekes, mert annak tartalma nagy vonalakban megegyezett azzal az interjúval, amit Sztojka Párnó 1937. július 13-án történt szabadulását követően adott *Az Est* bűnügyi riporterének.¹⁰ Abban Párnó azt mondta, hogy Szarvas István csárdás (akit már korábban is ismertek) a gyilkosság napján napszámra fogadta fel őket, majd este, mikor már „meggyúlt bennük” a csárdástól kapott pálinka, Szarvasné elkezdett az urával perelni az ivóban, hogy miért enged be a csárdába cigányokat. Aztán előzetes figyelmeztetés nélkül többször rájuk lött, mire Trokár Marcsa – aki Sztojka Párnó sógornője, vagyis „nénémasszonya” volt – „elkapta hátulról az asszony nyakát, az meg azon nyomban leesett a földre, mint egy hulla. Aztán meggyilkoltak ott mindenkit.”

Az egyezések a Temesközy (1988) cikkben és az állítólagos találkozás után egy nappal később készült „hivatalos” interjúban (a koránál fiatalabbnak látszó Sztojka, az elkövetők korábról ismerték az áldozataikat, az asszonyok miatt történt a tragédia, Trokár Marcsa aktív részvétele, a nemi erőszak és a negyedik áldozat teljes elhallgatása) valóban megtörtént beszélgetést valószínűsítettek. Azonban lényeges eltérés is mutatkozott, hisz az 1937-es interjút Sztojka Párnóval szabadulását követően másnap, egy „angyalföldi cigányputriban” (tehát Budapesten) készítették, így felvetődik a debreceni kitoloncolás epizódját is tartalmazó Temesközy cikk illetve az annak alapjául szolgáló napló hitelességének a kérdése. De hogy lehet ezt ellenőrizni?

A cikket író Temesközy Istvánról gyorsan meg lehetett állapítani, hogy akkoriban rendszeresen publikáló abonyi helytörténész volt.¹¹ A cikkében is említett *Betyárok, cigányok, vásárosok* című tanulmány megjelenéséről azonban könyvészeti adatok nem voltak megtalálhatók, arról az abonyi könyvtár és múzeum sem rendelkezett információkkal. A könyvtár arról is tájékoztatott, hogy a cikkíró már nem él, és tragikusan fiatalon elhunyt egyetlen fia, Temesközy Tamás is, aki Abonyban szintén aktív közéleti személyiség volt. A *Tiszti név és címtár* adatai alapján viszont megállapítottam, hogy a kérdéses időszakban valóban teljesített szolgálatot a Budapesti Rendőrfőkapitányság állományában Temesközy István nevű rendőrtiszt, aki az adatok alapján (bár koráb-

¹⁰ Komlós (1937) 5.

¹¹ Például Temesközy (1975)

ban) a tolonc ügyosztályon is dolgozott. A könyvtártól kapott információk alapján végül eljutottam Temesközy Tamás özvegyéhez, aki nagy örömmre átadta a *Betyárok, cigányok, vásárosok* című tanulmány géppel írt, bekötött kéziratát¹² és id. Temesközy István „naplójának” két eredeti kötetét, sőt több családi fényképet is. A tanulmány cigányokról szóló részében – ahogy azt sejtettem – szerepelt Temesközy cikkében megírt dánosi történet is, kicsit ugyan hosszabban leírva, de a debreceni kitoloncolás epizódját változatlan formában tartalmazva.¹³ Ez tehát nem oldotta fel az egész történetet megkérdőjelező ellentmondást.

Id. Temesközy István (Abony, 1896. október 12. – 1984. július 7.) Tamás unokája születésekor, 1968-ban (72 évesen) kezdte el feljegyzéseit, az átadott kötetek tehát fia állításával szemben nem naplók – hisz nem a történésekkel egyidejűleg keletkeztek – de nem is klasszikus emlékiratok, inkább visszaemlékezéssel vegyes helytörténeti feljegyzések, vázlatok. Szerzőjük 1916-ban – a frontról szabadságolva – a szegedi Főreálgyimnáziumban érettségizett, 1915. január 7. és 1919. január 7. között katonai szolgálatot teljesített a magyar királyi budapesti 29. honvéd gyalogezredben. Tartalékos hadnagyként szerelt le, majd 1921-ben került a budapesti rendőrfőkapitánysághoz, ahol különböző irodai beosztásokban (hivatali segédtsízt, tsízt, főtízt rangban) dolgozott. 1943 végén (állítólag politikai nézetei miatt) előbb rendelkezési állományba, majd saját kérésére nyugállományba helyezték. 1945-ben reaktiválták, az abonyi rendőrkapitányság segédhivatalát vezette rendőrirodai százados rangban 1949-ig, amikor immár véglegesen nyugállományba helyezték.

1. ábra: id. Temesközy István az első világháború idején

Id. Temesközy visszaemlékezéseinek cigányokkal kapcsolatosan írt részleteit elolvasva megállapítható, hogy fia a dánosi történet későbbi megírása során nemcsak kisebb stílisztikai javításokat végzett a szövegen, de érdemben is megváltoztatta azt. Az eredeti változatban ugyanis az alábbiak¹⁴ olvashatók:

A dánosi rablógylkosságról. A bpesti főkapitányság dut 2 h tól, reggel 8 h ig ügynevezett központi ügyeletes szolgálatot rendszerezített. Az ügyelet szolgálata alatt minden bűnügy oda futott be. Kihágási ügyek a ker. kapitányságnak maradtak, feltéve ha komolyabb sérülések, károk nem következtek be a kihágások elkövetésekor.

¹² Temesközy (é.n.)

¹³ A bekötött tanulmánykötet végére beragasztott köszönő levelekből kiderül, hogy szerzője annak idején megküldte az Országos Széchenyi Könyvtárnak és a szegedi Somogyi Könyvtárnak is.

¹⁴ A szöveget betűhíven közlöm.

Az országos Gyűjtőfogház rendszerint reggel 6 h. kor adta át azokat a szabaduló rabokat, kiknek további sorsuk közigazgatási eljárást igényelt. Állandó lakás, illetőségi hely, munkába állítás stb. megállapítása, ill. adása.

Véletlenül adódott, hogy éppen éjjeli ügyeleti szolgálaton voltam, amikor a gyűjtőfogház reggel átadta a dánosi rablógyilkosság utolsó életben lévő, szabadult tettesét. Én vettem át. Lehetőségem volt arra, hogy kb egy órán át beszélgethettem vele. Középtermetű, jó kondícióban lévő, 40 év körüli¹⁵ férfi volt a szabadult. Nem látszott meg rajta, hogy 20 évig raboskodott. Fiatalkorú volt a gyilkosságkor,¹⁶ ezért elkerülte a halálbüntetést, életfogytiglani fegyházat kapott. Letöltötte a szokásos 20 évet, s így került szabadlábba. Ki nem tudta, hogy oláh cigánnyal áll szemben, rendes fehér embernek hitte. Igaz, hogy a 20 év lekoptatta róla, ha volt, a cigány színt, beszéde, mozgása is megváltozott. Igen csendes ember lett belőle, pedig a gyilkosságban főbűnös volt.

Igyekeztem tőle szép szöveggel, cigarettával kivenni a gyilkosság valódi történetét. Beszédének ez volt a summája. Többször is megfordultak ők abban a csárdában. Soha sem volt baj, nézeteltérés a csárdások és közöttük. Akkor nap is jól érezték magukat, igaz sokat ittak, sokáig maradtak. A csárdásné már zavarta is őket. „Vigyen már az ördög benneteket.” Lassan mindig erősebben zavart bennünket. Asszonyoném végül is rákiabált. Majd meggyünk, ha kedvünk tartja. Megfizetünk mindenért, hát ne óbégasson. S végül is a két asszony egymás hajának esett. Mi eleinte csak nevtük őket, még biztattuk is. Végül a csárdás megunt a nagy zűrt és szét akarta választani őket. De könnyebb két verekedő bikát szétválasztani, mint két nekibőszült asszonyt. Hogy, hogyanem a csárdás megütötte a nénémet. Erre az ura is beleavatkozott, majd általános verekedés kezdődött. Egy-kettőre elnyomtuk őket. A csárdások azonban meghaltak.¹⁷ Itt hosszabb szünet következett. Nehezen tudtam kivenni belőle, miért ölték meg az asszonyt és a leányt is. Végül azután megmondta. Cigány törvény az, hogy tanúnak nem szabad maradni. Nem is lett volna soha megtorolva ez a gyilkosság sem, ha a daktiloszkópia nincs. Az üvegeken, poharakon szabad szemmel is jól látható ujjlenyomatok maradtak. Németországból hívtak szakembereket ezeket a lenyomatokat rögzítették, meghatározták.¹⁸ A csendőrök hirtelenében összefogdosták a kóbor karavánokat. Az azonosítás már könnyen ment. Ez a szabadult rab pl. az üveggel ütötte agyon az asszonyt.¹⁹ Vér, hajmaradványok az üvegen, s az ujj lenyomatok, minden kétséget kizáróan megállapították bűnösségét. Érdekes volt amikor arról beszélt, mikor az ujjlenyomatokat vették fel róluk. Valami borzongás, félelem szállta meg őket. Babonás félelmükben boszorkányos, valami ördögös – nem tudta jól megmagyarázni – szertartásnak hitték a velük történt újjfestést, azoknak papírra történt nyomkodását. Sikeredt is a tárgyalás során szinte teljes valóságban eléjük tárni a gyilkosság történetét. Sokat segített az is, hogy a laza össze nem tartozandó-

¹⁵ Sztojka Párnó ekkor valójában már kb. hatvan éves volt.

¹⁶ Tévedés, felnőttkorú volt, úgy is ítélték el.

¹⁷ Párnó verziója – többek között – azért sem felelhet meg a valóságnak, mert a csárdás felesége és nevelt lánya már lefekvéshez készültek, alsóruhában voltak, mikor meggyilkolták őket a saját szobájukban.

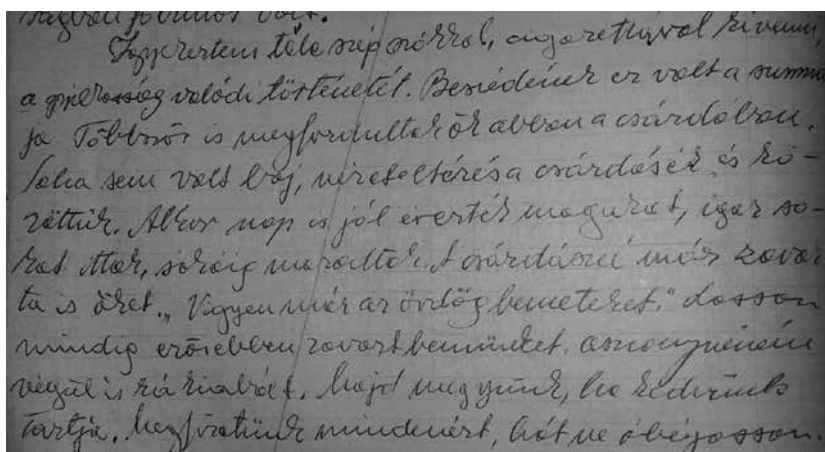
¹⁸ Az ujjlenyomatokat dr. Gábor Béla a daktiloszkópia első magyar szakértője vizsgálta.

¹⁹ A csárdás feleségét megfojtották.

ság, bőruket mentő, a bűnt másokra háritandó, gyalázatosnak minősíthető magatartásukkal végül is sikerült a bűnök elkövetőinek igaz tetteseit megállapítani.

Ebben az időben a Fogház és Toloncügysztyálon, mint országos toloncirányító tiszt volt a beosztásom. Ott ismét találkozhattam a Kolompár, keresztnevét már elfelejtettem, oláh cigánnyal.

Itt írom le a beosztásom kapcsán tapasztalt dolgokat, amelyek vonatkoznak mind a három cigány fajra. Ha 100 cigány esetet veszek alapul, akkor abból oláh cigány 80% volt, rafaja 1, legfeljebb 2, muzsikus cigány 18. Ez híven mutatja az egyes fajok erkölcsi mentalitásának mércéjét. Egy oláh cigány toloncossal több baj volt, mint más száz toloncossal. Mit kezdjünk vele. Hol született, hol laknak a hozzátartozói, kiknek át lehetne adni őket. Hová lehessen toloncolni stb. Mindezt hivatalosan megállapítani nem lehetett. Rendes eljárás volt az, hogy hozzácsaptuk valamelyik rendes transzporthoz és a rendőrök távol a fővárostól letették a vonatról. Menjen isten hírével amerre lát, keresse meg ő azt a karavánt, melyik befogadja majd. Az bizonyos, hogy megtalálta és hamarosan is.

2. ábra: Id. Temesközy István eredeti visszaemlékezése az utolsó dánosi elítélttel történő találkozására

Az eredeti szöveg alapján tehát egyértelmű; az idős rendőrségi tisztviselő nem írt arról, hogy a dánosi rablógyilkosság utolsó elítéljtét kitoloncolták volna Budapestről (különösen nem Debrecen felé, ami egyáltalán nincs megemlítve). A személyazonosság és az illetőségi hely megállapításának általános nehézségei miatt az oláh cigányokkal szembeni kitoloncolási gyakorlathoz szóló sorai a dánosi történet után szerepelnek ugyan a visszaemlékezésben, de nem annak főszereplőjéről szólnak. Az apja visszaemlékezéseit nyersanyagként használó ifj. Temesközy 1988-ban megjelent cikkében tehát „kiegészítette” és perszonalizálta az eredeti történetet azzal a kitoloncolási epizóddal, amiről apja csak általánosságban írt az oláh cigányokkal kapcsolatban. Az eredeti visszaemlékezés megtalálása nélkül ezt az ellentmondást nem lehetett volna feloldani,

a kutatás szempontjából tehát nagy szerencse volt, hogy talán az utolsó pillanatban erre még sor kerülhetett.²⁰

A találkozás hitelessége szempontjából a visszaemlékezésnek a dánosi rablógyilkosság tényeit illető – a jegyzetek között jelzett – tévedései nem bírnak jelentőséggel, hisz az ügyvel kapcsolatban egyébként is rengeteg valótlanítás terjedt el.²¹ Ebből a szempontból sokkal érdekesebb az a tény, hogy id. Temeskőzy István 1937-ben a *Tiszti név és címtár* szerint a Belügyminisztériumba volt vezényelve, a Fogház és Toloncügyosztályon pedig évekkorábban teljesített szolgálatot. A dánosi rablógyilkosság utolsó elítéltségének 1937-es – ideiglenes – szabadulását követően több mint harminc évvel papírra vetett visszaemlékezésben azonban ennek sem szabad túlzott jelentőséget tulajdonítani. A központi ügyeleti szolgálatot valószínűleg a Belügyminisztériumba vezényelt hivatali tiszt is elláthatta, illetve kérésre más helyett is elvállalhatta. Véleményem szerint id. Temeskőzy István rendőrtiszt és a dánosi rablógyilkosság elsőrendű vádlottja egyben utolsó elítélte Lakatos Balog János, alias Sztojka Párnó között a találkozás megtörtént és az erről beszámoló későbbi visszaemlékezés hiteles.

IRODALOMJEGYZÉK

- Balogh Jenő szerk. (1910): *Büntetőjogi döntvénytár. III. kötet*. Budapest, Franklin Társulat.
- Gaal György (2007): *A dánosi rablógyilkosság – és ami mögötte van*. Forrás: www.mediakutato.hu/cikk/2007_03_osz/01_danosi_rablogyilkosság (2016. 12. 20.)
- Hídvégi Lajos (1988): Hajnalra eltűntek a gyepszélről. Életfogytiglani fegyház. *Ceglédi Hírlap. A Pest Megyei Hírlap Különkiadása*, 32. évf. 283. sz.
- Ibolya Tibor (2013a): A daktiloszkópia és a dánosi rablógyilkosság. *Jogtörténeti Szemle*, 15. évf. 2. sz. 35–41.
- Ibolya Tibor (2013b): A dánosi rablógyilkosság a népi emlékezetben. In Deres Petronella – Domokos Andrea (2013) szerk.: *80 Studia in Honorem Tamás Jakucs*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar. 93–112.
- Ibolya Tibor (2014): Az 1907-es cigány koncentrációs tábor és tömeges fajüldözés legendája. *Jogtörténeti Szemle*, 16. évf. 3. sz. 22–28.
- Komlós Jenő (1937): A dánosi rablógyilkosság utolsó elítélte, Lakatos Sztojka Párnó kiszabadult. Beszélgetés a nagy bűnügy egyetlen életbenmaradt feyenc szereplőjével. *Az Est*, 28. évf. 159. sz.
- Móricz József (2011): Az abaújszépi cigányper hiteles története. In Nagy Pál szerk.: *Források a magyarországi cigányság történetéből (1758–1999)*. Gödöllő, Emberi Erőforrások Fejlesztése Alapítvány. 262–278.
- Temeskőzy István (1988): A dánosi csárda titka. Egy hajdani bűntényről. *Ceglédi Hírlap. A Pest Megyei Hírlap Különkiadása*, 32. évf. 291. sz.
- Temeskőzy István (1975): Hány János és a két Abony. *Honismeret*, 1–2. szám. 85–89.
- Temeskőzy István (1988): *Apám naplójából I. Betyárok, cigányok, vásározók*. Abony. Opera Stephani Temeskőzy ad Historiam Oppidi Abony Pertinentia IX. Kézirat a szerző birtokában.
- Zádori Zsolt (2013): Horváth rendőr százados tévedése. *Magyar Rendészet*, 13. évf. 3–4. sz. 53–65.

²⁰ Özv. Temeskőzy Tamásné Andreával akkor tudtam felvenni a kapcsolatot, amikor már eladta az ősi abonyi Temeskőzy kúriát és a kiköltözés előtt rendezgette és átnézte a különben senkit nem érdeklő iratkupacot.

²¹ Ezekről bővebben lásd Ibolya (2013a), Ibolya (2013b), Ibolya (2014).

ABSTRACT

Robbery With Murder in Dános - An Important Source for Research

IBOLYA Tibor

The article highlights the importance of source analysis and source criticism in connection with the scientific research of a real criminal case. After his release from life imprisonment in 1937, "wandering gypsy" Lakatos Balog János (Sztojka Párnó), the primary accused of the robbery with murder committed in 1907 in Dános, met a police officer and they talked about the crime. The police officer chronicled this conversation in a later record, and the author - who discovered the record himself - compared it with interviews made with the convict by the contemporary press. The comparison of the source texts seemingly differing in important details resulted in objective data about the most important person in the case.

Keywords: Dános, robbery with murder, gipsy, Lakatos Balog János, Temesközy István, criminalistics, research, source analysis, source criticism